

ПРВА РЕЧ

Поштовани читаоци,

Пред вама је нови број „Пешчаника”, први од два броја која излазе у седамнаестој години континуираног трајања часописа Историјског архива Ниш. Настојаћемо да и убудуће часопис излази два пута годишње и то је једна од новина које су део напора новог уредништва и редакције са циљем напредовања часописа у свим аспектима. Овом приликом се захваљујемо досадашњој уредници Иванки Станчевски на вишегодишњем труду и раду.

Жеља и визија уредништва и редакције је да „Пешчаника” постане још квалитетнији научно-стручни часопис, доступан ужој научној и широј читалачкој публици, са циљем афирмације нишког архива као седишта културно-просветног рада.

У овом броју стављамо на увид вашој оцени следеће радове.

Др Марко Јанковић написао је рад „Archives and Archaeological research: Case Study of Adam Oršić” у коме је на случају Адама Оршића, археолога који је животни век провео бавећи се археологијом у различитим деловима света, истакао значај истраживања архивске грађе за историчаре археологије. Стално преиспитивање унутар дисциплине последњих година, резултирало је и увећаним интересовањем археолога за сопствену историју. Случај Адама Оршића одличан је пример како сагледавање и интерпретација архивске грађе може осветлити делове историје археологије - дисциплине која је до скоро била непозната, а који су важни за разумевање процеса конструкције и преноса знања који су релевантни и данас.

Александар Никезић у свом раду „Алексиначка котлина кроз административне поделе од средњег века до ослобођења од турске власти“, покушава да утврди све административно-територијалне промене које су се у периоду од почетка средњег века па до краја турске управе дешавале на простору данашњег алексиначког Поморавља. У средњем веку на левој обали Јужне Мораве постојале су жупе Загрлата и Ушка, а на десној обали жупа Поморавље која је касније постала Липовачко крајиште. Падом под османску власт, алексиначко Поморавље постаје део нахија Бован, Крушевац, Ниш и касније Алексинац.

Александар Миљковић написао је чланак под називом „Лист Велика Србија о Колу српских сестара 1903. године“ у коме је кроз призму листа Велика Србија приказао оснивање и прве месеце рада Кола српских сестара. Ова родољубива организација основана је 1903. године у Београду од стране виђенијих Српкиња с циљем да помогне, првенствено, српском народу у Старој Србији и Македонији, а онда и у другим крајевима.

Александар Миљковић и Ненад Анжел аутори су рада који носи наслов „Писмо војводе Василија Трбића Друштву Светог Саве“. Српски четнички војвода Василије Трбић упутио је ово писмо Друштву Светог Саве у Београду 1906. године и оно се данас чува у Архиву Србије. Писмо које до сада није публикувано, доноси нове податке за биографију војводе Трбића и може да служи као допуна његових мемоара.

Мирослав Видосављевић написао је чланак под називом „Царински рат Србије и Аустроугарске (1906-1911) и улога Косте Стојановића“. Коста

Стојановић, рођени Алексинчанин, научник и политичар, био је стратег победе Србије у Царинском рату с Аустроугарском. Његове тачне математичке анализе показале су шта треба мењати у српској економској политици, чиме је дао снажан друштвени и државни преображај. Интензивно је радио на изналажењу нових тржишта за српске производе, полазећи од тога да Аустроугарска није потрошач, већ само посредник у извозу робе из Србије.

Светлана Ђурђевић у свом раду „Белешке Стевана Димитријевића о уласку Бугара у Призрен 1915. године“ доноси податке о заузимању Призрена од стране бугарских окупатора у Првом светском рату из визуре тадашњег ректора Призренске богословије Стевана Димитријевића. Овај рођени Алексинчанин, велики национални и духовни радник, није хтео да напусти Богословију већ је остао да се брине о ученицима и да покуша да сачува једну од најзначајнијих институција српског народа на територији Старе Србије.

Наташа Раденковић написала је рад „Фонд за стамбену изградњу општине Ниш - Ниш“ који презентује архивску грађу Историјског архива Ниш. Фонд за стамбену изградњу значајан је по томе што је учествовао у кредитирању стамбене изградње, доградњи и довршењу нових стамбених зграда на подручју града Ниша од 1956. до 1965. године. Важност фонда огледа се и у томе што фонд садржи регистар локација и спискове накнада за национализоване објекте.

Зоран Стевановић аутор је чланка под насловом „Рад првог дечијег забавишта у Алексинцу и професионална делатност забавиље Јелене Главашки у њему“. Прво забавиште за децу у Алексинцу радило је од 1932. до 1936. године и у њему је радила забавиља Јелена Главашки. Њеним премештајем по потреби службе за Ниш, престаје рад забавишта у Алексинцу. Рад доноси податке и о даљем раду забавиље Јелене Главашки у Нишу, све до њеног хапшења почетком 1943. године.

Ивана Петковић у свом раду „Наратив листа Нишки гласник – Добра стара времена, да ли?“ на основу текстова који су штампани у Нишком гласнику у периоду од 1922. до 1924. године преиспитује перципирање прошлих времена у Нишу за које се каже да су била добра. Ишчитавањем Нишког гласника дошло се до закључка да Ниш у прошлости није био идеално место, већ је то постао читањем наратива коме је време додало нови смисао.

Никола Арсић и Ђорђе Стошић аутори су рада који носи наслов „Преглед ратних меморијала на територији града Ниша“. Ступањем на снагу Закона о ратним меморијалима 2018. године, меморијали града Ниша добили су на значају. На територији Ниша одмах после ослобођења од Турака 1878. године почели су да се граде споменици који обележавају историјске догађаје од 1809. године. У раду су пописани ратни меморијали који су изграђени до 2017, а обухватају период до 2001. године.

Југослав Хаџи-Танчић аутор је чланка „Генеза и развој наставе физичког васпитања у нишким школама“ у коме представља почетке физичког васпитања у Србији од 1808. и Нишу од 1880. године када је Петар Антић постављен за првог учитеља телесног вежбања у Нишу. Први испитани учитељ „Гимнастике и борења“ у читавој Србији био је Нишлија Коста Јовановић. Рад заокружује временску целину до 1972. године када су будући професори физичке културе почели да се школују на Филозофском факултету у Нишу.

У делу „Пешчаника“ који носи назив „Осврти и прикази“, Милосав

Петровић својим текстом „Осам векова српске државности и духовности. Свети Сава – духовни отац Срба“ подсећа нас на велики јубилеј који ове године прослављамо – 800 година од добијања аутокефалности Српске православне цркве. Аутор са великом прецизношћу истиче да „у историјском памћењу српског народа ниједна личност није толико жива и инспиративна, нити је толико стварни део наше историјске свести, као лик и дело Растка Немањића“.

Љубиша Соколовић у раду под насловом „Дуга традиција нишке штампе и новинарства“ подсећа нас да је од првог листа који је излазио у Нишу, „Нишког весника“ из 1884. године, па до данашњих дана излазило више од 250 листова. Новине су се појављивале и гасиле, неке живеле по неколико бројева, неке опстајале по више година. Данас ту традицију чувају „Народне новине“, као једини дневни лист у југоисточној Србији, „Нишки весник“, ревија за неговање традиције и очување баштине Ниша и периодични лист „Јужно слово“.

Љиљана Ђуровић у свом приказу „Енциклопедија Знамените личности Ниша“ истиче важност настанка ове књиге. Из приказа издвајамо следеће: „Ово је књига о људима. Књига о сталним, повременим или привременим Нишлијама. Књига о људима, који се вољом судбине родише у Нишу, у њему проведоше своје ђачке и/или студентске дане, свој радни век и/или пензионерске дане, или пак у њему нађоше свој вечни мир. Књига о људима који својим натпросечним делима и стваралачким достигнућима надмашише време и простор у којем су живели и који су допринели промоцији и афирмацији града у коме су стално или делимично живели и стварали.“ Тиме је заинтересована пажња читалаца да се упознају са садржајем ове вредне студије.

Посебну захвалност упућујемо уваженим рецензентима на уложеном труду и раду.

Никола Арсић,
уредник часописа „Пешчаник“